

Osaamista
ja oivallusta
tulevaisuuden
tekemiseen

Joella Haapasaari, Juuso Huttunen

Sairaanhoidajakoulutuksen synty Suomessa

Sosiaali- ja terveysalan koulutuksen näyttely

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sairaanhoidaja (AMK)

Sairaanhoidotyö

Opinnäytetyö

Päivämäärä 23.11.2020.

Tekijä(t) Otsikko	Joella Haapasaari, Juuso Huttunen Sairaanhoitajakoulutuksen synty Suomessa.
Sivumäärä Aika	26 sivua 23.11.2020
Tutkinto	Sairaanhoitaja (AMK)
Tutkinto-ohjelma	Sairaanhoitotyö
Suuntautumisvaihtoehto	Sairaanhoitaja
Ohjaaja(t)	Lehtori, museovastaava Marita Räsänen
<p>Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa näyttely Sairaanhoitajakoulutuksen historiasta ja kehitymisestä Metropolia ammattikorkeakoulun Myllypuron kampuksen Sosiaali- ja terveysalan koulutuksen museoon. Näyttely toimii osana sosiaali- ja terveysalojen näyttelyä ja se on esillä ennalta määrittelemättömän ajan. Osaa näyttelystä voidaan käyttää myös myöhemmissä näyttelyissä. Opinnäytetyön tavoitteena oli jakaa tietoa sairaanhoitajakoulutuksesta ja sen kehityksestä niin alan ammattilaisille ja opiskelijoille, kuin muulle yleisölle.</p> <p>Opinnäytetyöhön kuuluu näyttelyn lisäksi kirjallinen osuus. Kirjallisessa osuudessa esittelemme rakentamaamme näyttelyä ja näyttelyyn valitsemaamme esineistöä sekä kerromme Sosiaali- ja terveysalan koulutuksen museon ja sairaanhoitajakoulutuksen historiasta. Sosiaali- ja terveysalan koulutuksen museon toiminta aloitettiin vuonna 1979 silloisen Sairaanhoitajaopiston tiloissa Tukholmankadulla, ja museon avajaiset pidettiin vuonna 1989. Tammikuussa 2020 museo muutti Metropolia ammattikorkeakoulun Myllypuron kampuksen tiloihin.</p> <p>Sairaanhoitajakoulutuksen kehitykset ovat sidoksissa yhteiskunnallisiin tapahtumiin, joista erityisesti sodat ja kulkutaudit ovat vieneet koulutusta eteenpäin. Sairaanhoitajien koulutus on alkanut 1880-luvulla Kirurgisessa sairaalassa ja sairaanhoitajien tehtävänä oli hoitaa sodassa haavoittuneita.</p> <p>Kirjallisessa työssä kerromme yhdestä suomalaisen sairaanhoitajakoulutuksen suurimmasta vaikuttajasta Sophie Mannerheimistä. Sophie Mannerheim on ollut merkittävässä roolissa suomalaisen sairaanhoitajakoulutuksen ja sairaanhoitajien työhyvinvoinnin kehittämisenä. Sophie Mannerheim opiskeli sairaanhoitajaksi Englannissa Florence Nightingalen oppilaitoksessa, josta hän sai paljon vaikutteita suomalaisen sairaanhoitotyön kehitykseen.</p>	
Avainsanat	Sosiaali- ja terveysalan koulutuksen museo, sairaanhoitajakoulutus, museonäyttely, historia

Author(s) Title	Joella Haapasaari, Juuso Huttunen Origins of nursing education in Finland.
Number of Pages Date	26 pages 23 November 2020
Degree	Bachelor of Health Care
Degree Programme	Nursing and Health Care
Specialisation option	Nursing
Instructor(s)	Senior Lecturer, Museum Curator, Marita Räsänen
<p>The purpose of this study was to produce an exhibition of the history and development of education in nursing. The exhibition is a part of the exhibition of Health and Social Care and it is located at the Museum of Nursing, Public Health Nursing and Midwifery Education. The exhibition will be shown for an indeterminate period of time and some parts of the exhibition may be used in later exhibitions in the museum. The aim of the study is to disseminate information of history and development of education in nursing for professionals and public.</p> <p>The study includes also a written report on the exhibition and history and development of education in nursing and the history of the Museum of Nursing, Public Health Nursing and Midwifery Education. The museum began operating in 1979 at the Helsinki Nursing institute and the opening ceremony was held in 1989. In January 2020 the museum was relocated to the Myllypuro campus of Metropolia University of Applied Sciences</p> <p>Developments of education in nursing are tied to social events. Especially wars and plagues have had a strong impact on nursing and nursing education. Nursing education in Finland started in 19th century in the Helsinki Surgical Hospital and the assignment of nurses was to treat those wounded in war. Sophie Mannerheim is a prominent figure in Finnish nursing education. She studied in Nightingale Training School for Nurses which influenced her ideas for development of nursing education in Finland.</p>	
Keywords	Museum of Nursing, Public Health Nursing and Midwifery Education, education in nursing, history

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite	2
3	Opinnäytetyön työtavat ja menetelmät	2
3.1	Museonäyttely	5
3.1.1	Näyttelyn esineistö	6
3.1.2	Yleisötoiminta	8
4	Sosiaali- ja terveysalan koulutuksen museon historia	8
4.1	Sairaanhoidajakoulutuksen synty	8
4.2	Sophie Mannerheim	9
5	Opinnäytetyön tuotos ja tulokset	11
6	Eettisyys ja luotettavuus	22
6.1	Museotyön eettiset säännöt	23
6.1.1	Kulttuuriperintö	23
6.1.2	Lainmukaisuus	23
7	Pohdinta	24
	Lähteet	26

1 Johdanto

Opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Metropolia Ammattikorkeakoulun ylläpitämän Sosiaali- ja terveysalan koulutuksen museon kanssa. Teimme opinnäytetyön osana Metropolia Ammattikorkeakoulun sairaanhoitajan opintoja. Opinnäytetyö on osa Sosiaali- ja terveysalan koulutuksen museon siirtämistä uusiin tiloihin Metropolian Myllypuron kampukselle. Käsittelemme opinnäytetyössä sairaanhoitajakoulutuksen syntyä ja kehitystä Suomessa. Lisäksi suunnittelimme ja toteutimme näyttelyn sairaanhoitajakoulutuksen historiasta ja kehityksestä Sosiaali- ja terveysalan koulutuksen museoon. Opinnäytetyön lopuksi raportoimme näyttelyn toteutuksesta. Opinnäytetyötä varten keräämäämme tietoa tullaan käyttämään Sosiaali- ja terveysalan koulutuksen museon näyttelyssä, joka tulee olemaan auki toistaiseksi määrittelemättömän ajan. Kirjallinen opinnäytetyö julkaistaan verkossa.

Valitsimme näyttelyn aiheeksi sairaanhoitajakoulutuksen synnyn ja kehityksen, sillä sairaanhoitajaopiskelijoiden asema ja koulutus on kehittynyt huomattavasti viime vuosikymmenien aikana. Sairaanhoitajaopiskelijoina pidimme aihetta mielenkiintoisena ja halusimme jakaa aiheesta tietoa eteenpäin.

Sairaanhoitajaopintojen aikana olemme kuulleet paljon kertomuksia sairaanhoitajakoulutuksesta menneiltä vuosikymmeniltä. Koimme sairaanhoitajakoulutuksen historian ja kehityksen mielenkiintoisena, sillä sairaanhoitajakoulutus on muuttunut radikaalisti viimeisten vuosikymmenten aikana, hoitotieteen ja tekniikan kehittyessä ja sairaanhoitajaopiskelijoihin kohdistuvan asenteen muuttuessa. Koulutuksen lisäksi sairaanhoitajaopiskelijoiden arki on muuttunut merkittävästi koulutuksen rinnalla, esimerkiksi vuoteen 1968 asti Helsingin sairaanhoito-oppilaitoksen opiskelijat asuivat oppilaskodissa, jossa tuli noudattaa tiukkoja kotiintuloaikoja ja käyttäytymissääntöjä (Liimatta – Ojalahti 2017. 20-21).

2 Opinnäytetyön tarkoitus ja tavoite

Tarkoituksena oli suunnitella ja toteuttaa sairaanhoitajakoulutuksen syntyyn ja kehitykseen liittyvä näyttely Sosiaali- ja terveysalan koulutuksen museoon. Näyttelyssä esitellään sairaanhoitotyön koulutuksen historiaa ja kehitystä tarinoiden ja koulutuksessa käytettyjen esineiden avulla. Museon muutto Metropolian Myllypuron kampukselle tapahtui vuoden 2020 alussa. Museoviraston mukaan museon tavoitteena on lisätä ja ylläpitää ihmisten ymmärrystä kulttuuristaan, ympäristöstään säilyttämällä ja esittelemällä esineistöä, joka kertoo mm. elämästä menneinä vuosikymmeninä (Mattila – Kaukonen – Salmela 2005. 13).

Opinnäytetyön tavoitteena oli ammatillisen koulutuksen aineettoman kulttuuriperinnön välittämistä näyttelyssä kävijöille, erityisesti terveysalan opiskelijoille. Tavoitteena oli myös opiskelijoiden ammatti-identiteetin tukeminen esittelemällä heille heidän ammatillisen koulutuksensa historiaa ja kehitystä. Lisäksi näyttelyn tavoitteena oli luoda siltoja ja vuorovaikutusta muiden ammattiryhmien välille, sekä esitellä hoitotyön koulutuksen kehitystä Suomessa.

Suomen perustuslain mukaan kulttuurin tulee olla kaikkien saatavilla ikään, sukupuoleen, kansallisuuteen, kieleen, terveydentilaan tai yhteiskunnalliseen asemaan ja varallisuuteen katsomatta ja kulttuuripalveluiden tulee olla esteettömiä. (Karvonen – Teräs – Mattila – Kukko 2007. 17-18). Aineeton kulttuuriperintö kehittää kulttuurien välistä vuoropuhelua ja lisää ihmisten kunnioitusta erilaisia elämäntapoja kohtaan, niin kulttuurisen ryhmän sisällä, kuin sen ulkopuolella. Unesco hyväksyi vuonna 2003 yleissopimuksen aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta, jonka Suomi ratifioi vuonna 2013. Sopimuksen mukaan aineettomalla kulttuuriperinnöllä tarkoitetaan esimerkiksi käytäntöjä, tietoa ja taitoa sekä niihin liittyviä välineitä ja esineitä, joita yhteisöt ja ryhmät tunnustavat osaksi kulttuuriperimäänsä. Aineettoman kulttuuriperinnön ilmiöt siirtyvät sukupolvelta toiselle ja uudistuvat ajan saatossa. (Kanerva – Mitchell 2014: 22-31.)

3 Opinnäytetyön työtavat ja menetelmät

Opinnäytetyössä esittelemme sairaanhoitajakoulutuksen syntyä ja sen kehitystä. Valitsimme sairaanhoitajakoulutuksen kehitystä kuvaavaa esineistöä, jotka esittelemme opinnäytetyössä ja Sosiaali- ja terveysalan koulutuksen museon näyttelyssä. Opinnäy-

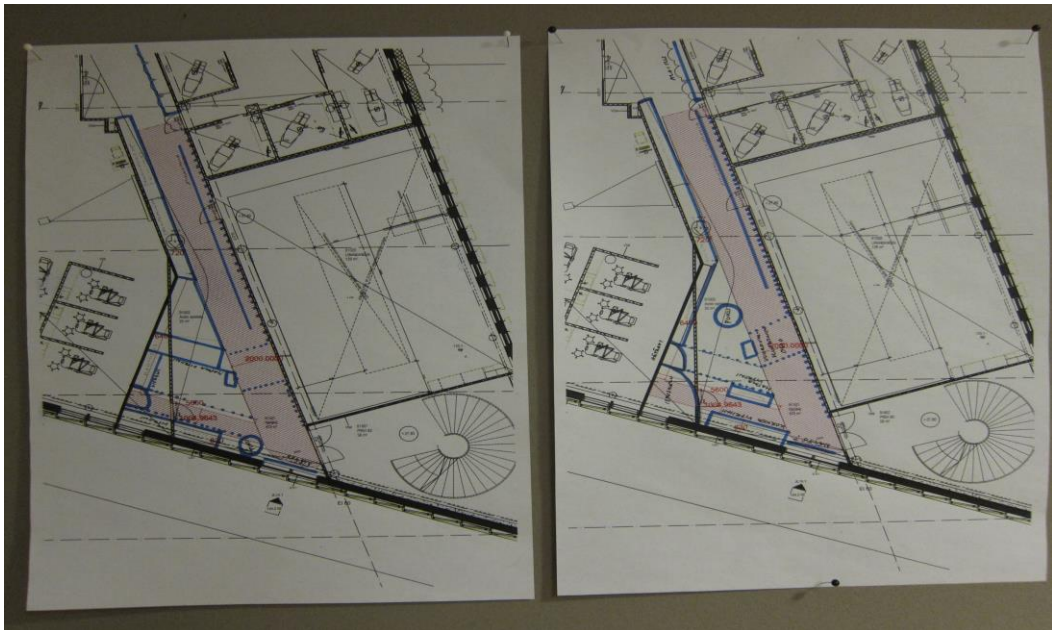
tetyö toteutettiin osana Sairaanhoidajan ammattikorkeakoulu-tutkintoa. Kokonaisuudessaan työ vastaa 15 opintopistettä, joka tarkoittaa kummaltakin opiskelijalta 405 tuntia työtä. Opintopisteet jakautuivat tasan kolmeen opintojaksoon, jotka olivat opinnäytetyön suunnittelu, opinnäytetyö toteutus ja opinnäytetyön raportointi, hyödyntäminen ja kypsyysnäyte. Opinnäytetyön aikataulu on esitelty oheisessa taulukossa (Taulukko 1). Työnjako toteutettiin molempien vahvuudet huomioon ottaen, ja yhteisesti tehtävistä neuvottelemalla. Ensimmäisessä tapaamisessa sovimme tavoitteen opinnäytetyölle, sekä laadimme yhteiset pelisäännöt, joita sitouduimme noudattamaan koko projektin ajan. Lisäksi laadimme aikataulun koulun ennalta määrittämien määräaikojen mukaan.

Aloitusvaiheen jälkeen työhön kuului suunnittelu-, toteutus- ja raportointivaiheet. Työn suunnittelu tehtiin osittain yhteistyössä ohjaavan opettajan Marita Räsäsen kanssa, joka on toimittanut esimerkiksi listan tärkeimmistä museoesineistä. Suunnitteluvaiheen lopulla järjestettiin Metropolian kampuksella seminaari, jossa suunnitelman tuotokset esiteltiin. Seminaarin jälkeen, kun opinnäytetyön suunnitelma oli hyväksytty, teimme opinnäytetyöstä sopimuksen Metropolia Ammattikorkeakoulun kanssa.

Suunnitteluvaiheessa osallistuimme ohjattuihin tapaamisiin, joissa kävimme läpi museonäyttelyn rakentamista ja tulevaa näyttelykokonaisuutta. Opinnäytetyötä varten perehdyimme aikaisemmin tehtyihin opinnäytetöihin, jotka käsittelivät Sosiaali- ja terveysalan koulutuksen museota ja sairaanhoitajakoulutuksen historiaa. Lisäksi perehdyimme sairaanhoitajakoulutuksen historiasta sekä sen merkkihenkilöistä kirjoitettuun kirjallisuuteen ja Sosiaali- ja terveysalan koulutuksen museon esineistöön. Lisäksi tutustuimme museolle suunnitellun tilan pohjapiirustukseen, jonka avulla suunnittelimme näyttelyn asettelua. (Kuva 1).

Taulukko 1. Opinnäytetyön aikataulu

Viikot	Työvaihe	Työvaiheen sisältö
33-34, 42	Opinnäytetyön suunnittelu	Suunnittelimme näyttelyn aihetta ja sisältöä, perehdyimme lähdemateriaaliin ja kirjoitimme kirjallisen suunnitelman.
4-6	Opinnäytetyön toteutus	Rakensimme näyttelyn Metropolian Myllypuron kampuksen sosiaali- ja terveysalan koulutuksen museoon.
13-15	Raportointi	Opinnäytetyön raportointi kirjalliseen raporttiin. Opinnäytetyön esitleminen seminaarissa ja palautus.

Kuva 1. Museon pohjapiirustus (Räsänen 2019).

3.1 Museonäyttely

Työn toteutusvaiheessa aloitimme museonäyttelyn rakentamisen Myllypuron kampukselle. Näyttelyn rakentamista varten kävimme läpi museon varastossa olevaa esineistöä ja tutustuimme museon tiloihin (Kuva 2 ja 3). Valitsimme esineistön näyttelyyn, asettelimme esineet näyttelytilaan pystytettyihin vitriineihin. Kirjoitimme esineille lyhyet tekstit, joista museovieraat voivat lukea esineiden historiasta ja merkityksestä sairaanhoidon koulutuksen kehittymiselle. Museoesineistön valinnan jälkeen esittelimme näyttelyä museon vapaaehtoisille, jotka olivat eläköityneitä sairaanhoitajia, ylihoitajia ja opettajia. Vapaaehtoisilta saimme lisää tietoa esineiden käytöstä, sekä kuulimme tarinoita sairaanhoitajaopiskelijoiden arjesta.

Kuva 2. Museonäyttelyn tilat. (Räsänen 2020).

3.1.1 Näyttelyn esineistö

Näyttelyä varten valitsimme museon varastosta esineistöä, joka tuki aihetta sairaanhoitajakoulutuksen synnystä ja kehityksestä. Näyttelyssä on esineitä, jotka ovat olleet merkittävässä asemassa hoitotyössä, mutta joita ei nykyaikana enää käytetä. Esineistö kuvaa esimerkiksi kertakäyttöisyyteen siirtymistä. Yhtenä esimerkkinä tällaisesta esineestä on siteiden rullauskone. Koneetta käytettiin aikana, jolloin erilaisia hoitovälineitä käytettiin useaan kertaan, ja kertakäyttöisyys oli vähäistä. Siteet pestiin käytön jälkeen, jonka jälkeen yleensä sairaanhoitajaopiskelijatar rullasi ne koneen avulla valmiiksi seuraavaa käyttöä varten (Räsänen 2019). Näyttelyn esineistössä on sekä alkuperäisiä, että rekonstruktioita alkuperäisistä esineistä. Tarkempi listaus esineistä on esitelty taulukossa 1.

Kuva 3. Museoesineet varastoituna muuton jälkeen. (Räsänen 2020).

Esineistö aseteltiin vitriineihin, jotka suojaavat herkkää esineistöä kosketukselta, liialta ja pölyltä. Museotilan tulisi olla mahdollisimman tasainen niin lämpötilan kuin kosteuden

puolesta. Suurimmalle osalle materiaaleista suositellaan tilan lämpötilaksi 18-20 °C, sekä kosteudeksi ~50 %RH. Materiaaleja tulee myös suojata UV-säteilyltä, sillä säteily vaurioittaa esimerkiksi kumista ja muovista valmistettuja esineitä, sekä haalistaa kankaiden ja valokuvien värejä. Vitriinit ovat selkeitä ja lukittavia, lisäksi niissä on tarpeellinen ilmanvaihtuvuus. Liian tiiviit vitriinit voivat aiheuttaa haitallisten kaasujen haihtumista esineistä. (Mattila – Kaukonen – Salmela 2005: 95-103, 175-178.) Esineiden käsittelyssä kiinnitettiin erityistä huomiota varovaisuuteen, jotta näyttelyn esineet eivät vaurioituisi. Näyttelyyn valitut esineet puhdistettiin etikkaliuoksella, harjaamalla tai pyyhkimällä ennen vitriineihin asettelemista ja esineitä käsiteltäessä pidettiin suojakäsineitä (Kuva 4). Esineet, jotka otettiin pois säilytyksestä, mutta joita ei kuitenkaan käytetty näyttelyssä, pakattiin museoviraston ohjeiden mukaan takaisin säilytystä varten (Mattila – Kaukonen – Salmela 2005: 108-117.)

Kuva 4. Museoesineiden valitsemista ja puhdistamista. (Räsänen 2020).

3.1.2 Yleisötoiminta

Museonäyttelyiden tarkoitus on välittää tietoa ja opetusta yleisölle, sekä edistää alan tutkimusta. Näyttelyn kohderyhmä voidaan jakaa kahteen eri ryhmään, näyttelykävijöihin ja asiakkaisiin, jotka saapuvat näyttelyyn kokoelman takia, jolloin kiinnostus voi syntyä esimerkiksi oman ammatillisen näkökulman vuoksi. (Mattila ym. 2005: 167.) Näyttelyn yhteystiedot, liikenneyhteydet ja aukioloajat on ilmoitettu Metropolia Ammattikorkeakoulun nettisivuilla. Näyttelyn tilat erottuvat selkeästi kampuksen muista tiloista, jolloin asiakkaiden on helppo löytää näyttelyalueelle.

4 Sosiaali- ja terveystieteiden museon historia

Sosiaali- ja terveystieteiden museon museo sijaitsi aiemmin Helsingissä nimellä Hoitotyön museon museo Metropolian Tukholmankadun kampuksella, josta se siirrettiin uusiin tiloihin Metropolian Myllypuron kampukselle. Ensimmäistä kertaa museotoiminta aloitettiin vuonna 1979, kun oppilaitoksella järjestettiin 90-vuotisnäyttely, johon oli kerätty hoitotyön esineitä näytille. Silloinen opiskelija Kaija Pakkala ehdotti, että näyttelyn esineistä voisi perustaa museon, jonka seurauksena alettiin suunnitella, kuinka museo toteutetaan. Museon viralliset avajaiset pidettiin 1989, opiston 100-vuotisjuhlassa. Kokoelma sai syntynsä vuonna 1979 pidetystä näyttelystä, jonka jälkeen sitä on täydennetty mm. lahjoitusten avulla. Ensimmäistä kertaa museota laajennettiin, kun silloisen koulun pitkäaikainen opettaja Tyyne Luoma lahjoitti kirjaston, joka siirrettiin museon yhteyteen. Kätilöopiston kokoelmat siirrettiin museoon vuosina 2008-2009, mutta myöhemmin 2018 keuhkokuumeen, lahjoitettiin kätilötyön kirjasto Suomen Kätilöliitolle. Museon esineistö on pääasiassa peräisin Helsingin sairaanhoito-opistosta ja sitä edeltäneistä oppilaskodeista, mutta aineistoa on myös ulkomailta, alan filmien, anatomisten karttojen, kuvataulujen ja kirjojen muodossa. Sosiaali- ja terveystieteiden museon museo on Suomessa ainutlaatuinen, sillä vastaavaa näyttelyä ei ole missään muualla yhtä laajasti esillä. (Ahderausku – Leppämäki. 2018: 16-23.)

4.1 Sairaanhoidajakoulutuksen synty

Sairaanhoidajakoulutuksen synty ja kehitys ovat paljolti sidoksissa yhteiskunnallisiin tapahtumiin, sekä muutoksiin sairaiden hoidossa (Sarkio 2007: 5). Maailmanlaajuisesti suuri vaikutus sairaanhoidajien kouluttamiseen on ollut erilaisilla pande-

mioilla ja sodilla, tai muilla yhteiskuntaa ja sen jäseniä vaarantaneilla tapahtumilla. Suomalaisen sairaanhoitajakoulutuksen aloittamista vauhdittavia tapahtumia olivat muun muassa Venäjän ja Turkin sota sekä katovuodet ja kulkutaudit. Sairaanhoidon koulutus on vahvasti yhteydessä sairaalalaitoksen kehittymiseen. (Sarkio 2007: 51.) Suomessa sairaanhoitajattarien koulutus tapahtui vuodesta 1880 alkaen Kirurgisessa sairaalassa, ja täten koulutus oli myös Suomessa vahvasti kytköksissä sairaalan kehitykseen (Pakkasvirta 2012: 13-14). Taustalla vaikuttaneiden filosofisten suuntausten perusteella sairaanhoidon kehitys on jaettu neljään aikakauteen, jotka ovat asketismi, romantismi, pragmatismi ja humanistinen eksistentiaalisuus. Aikakaudet sijoittuvat osittain päällekkäin, ja vielä nykypäivänäkin on havaittavissa jokaisen aikakauden vaikutteita. (Sarkio 2007: 5). Toteutetussa museonäyttelyssä suuressa osassa ovat Sophie Mannerheim sekä kirurginen sairaanhoidon kehitys. Aiheet ovat aikakausina osittain päällekkäin, ja sijoittuvat romantismin ja pragmatismien ajoille.

Romantismin aikakausi sijoittuu 1880-luvulle, ja sen aikana hoidon taustalla olevana ajatuksena oli pelastaa maailma yhteistyössä lääkäreiden kanssa. Tuolloin sairaanhoitajan täytyi olla uskollinen lääkäriä, koulutusta sekä potilasta kohtaan. Pragmatismi syntyi toisen maailmansodan aikana. Pragmatismien aikakautena korostui erityisesti käytännöllisyys, jonka seurauksena sairaanhoitajat alkoivat erikoistumaan lääketieteessä olevien eri erikoisalojen mukaan (Weckman 2016: 28-29). Käytännöllisyyttä korostettiin, koska hoitoalalla oli kova pula työntekijöistä, ja työssä usein määrä korvasi laadun (Sarkio 2007: 6).

4.2 Sophie Mannerheim

Suomalaisen sairaanhoitajakoulutuksen suurimpia vaikuttajia on Sophie Mannerheim, joka oli kehittämässä sairaanhoitajataroppilaille valmistavaa koulutusta. Vuosina 1899-1902 S. Mannerheim opiskeli Englannissa, Florence Nightingalen perustamassa Nightingale Training School for Nurses -oppilaitoksessa, josta hän valmistui kiitettävällä arvosanalla. (Epäily – Hannu 2015: 11-27.) Florence Nightingale muistetaan sairaanhoidon pioneerinä, sekä sairaaloiden uudistajana. Hänen suurin saavutuksensa oli Britannian armeijan terveydenhoidon uudistaminen koulutusohjelmien ja ammatillisten standardien avulla. (Cohen. 1984: 1.)

S. Mannerheimin ensimmäinen sairaanhoitajatar työ Suomessa oli kesäparantolassa, Tenholan Högsandissa. Parantolassa hoidettiin imusolmuketuberkuloosia sairastavia

lapsia, ja S. Mannerheimin elämäntyössä näkyikin vahvasti lasten hoitaminen, sekä heidän olojen parantaminen. (Epäily – Hannu 2015: 12.)

Myöhemmällä urallaan S. Mannerheim toimi Kirurgisen sairaalan ylihoitajattarena. Kirurgisen sairaalan johtajattarena hänen tehtäväkseen tuli toimia myös sairaanhoitajatarokoulutuksen johtajatar, sillä silloinen sairaanhoitajattarien koulutus tapahtui Kirurgisessa sairaalassa. Uran ohella hän oli joitakin vuosia puheenjohtajana Suomen sairaanhoitajatar-yhdistys- Sjuksköterskeföreningen i Finland-järjestössä sekä Kansainvälisessä sairaanhoitajaliitossa. S. Mannerheim oli tärkeässä asemassa sairaanhoitajakoulutuksen kehittämissä 1900-luvun alussa. Lisäksi hän osallistui kirjoittamaan ensimmäisiä sairaanhoidon oppikirjoja. (Pakkasvirta 2012: 13-14.) Idean koulutuksen kehittämiseksi S. Mannerheim sai Englannissa ollessaan, ja mallina hän käytti paljon F. Nightingalen perustamaa oppilaitosta. (Epäily – Hannu 2015: 27.) S. Mannerheim teki muutoksia sairaanhoitajien ja sairaanhoitajataropiskelijoiden työ- oloihin ja -aikoihin sekä asuinoloihin, ja pyrki täten edistämään heidän työhyvinvointiansa. Lisäksi hän muutti sairaanhoitajatar-kurssin englantilaisen mallin mukaiseksi, joka tarkoitti sitä, että opiskelijat saivat enemmän oppiaikaa. (Kuningas – Ojala 2015: 20.)

Sisällissodan aikoihin S. Mannerheimillä oli huoli Suomen lasten oloista. Tämän seurauksena hän perusti vuonna 1918 Lasten Linnan. Lasten Linna oli suunnattu toimimaan turvapaikkana aviottomille äideille, sekä tukemaan heitä lasten hoidossa. Perustamisen jälkeen Lasten Linna toimi S. Mannerheimin perustaman Äidinhoitoa lapselle -yhdistyksen alaisena, mutta siirtyi myöhemmin Mannerheimin Lastensuojeluliiton osaksi. S. Mannerheim oli päävastuussa myös Mannerheimin Lastensuojeluliiton perustamisessa. Hänen lisäksi suuressa osassa oli arkkiatri Arvo Ylppö, sekä myöhemmin S. Mannerheimin painostuksesta lastensuojeluhankkeeseen mukaan lähtenyt C.G.E Mannerheim. Marsalkka Mannerheimin mukana olo edesauttoi innostamaan yhteiskuntaa, ja liitto saikin paljon aineellisia lahjoituksia, sekä rahallista apua. C.G.E. Mannerheimin mukanaolon johdosta liitto nimettiin Kenraali Mannerheimin Lastensuojeluliitoksi, mutta myöhemmin se muutettiin Mannerheimin Lastensuojeluliitoksi. Virallisesti Lastensuojeluliitto perustettiin lokakuussa vuonna 1920, jolloin S. Mannerheim toimi vuoden verran liiton puheenjohtajana. (Epäily – Hannu 2015: 21-22.)

5 Opinnäytetyön tuotos ja tulokset

Opinnäytetyön tuotoksena on näyttely sairaanhoitajakoulutuksen synnystä ja kehityksestä Suomessa Sosiaali- ja terveystieteiden koulutuksen museoon. Näyttely koostuu näyttelyyn valituista esineistä ja niiden esittelystä sekä innovaatioprojekteissa toteutetuista virtuaalihuoneista (Kuva 5). Esineistö valittiin kuvaamaan sairaanhoitajakoulutuksen kehitystä Suomessa. Kirjallisessa opinnäytetyössä esittelemme sairaanhoitajakoulutuksen historiaa ja merkkihenkilöitä, näyttelyyn valittua esineistöä sekä valokuvia näyttelystä (Taulukko 2). Koska museo oli suljettuna suuren osan opinnäytetyön raportointivaiheen aikana, emme saaneet kaikista esineistä laadukkaita kuvia raporttiin.

Kuva 5. Näyttelyn sommittelu. (Räsänen 2020).

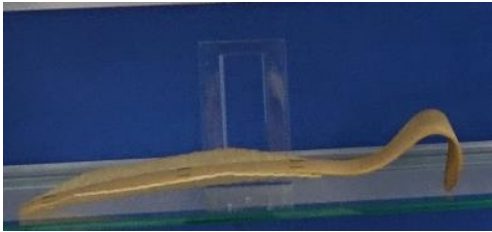

Työn julkistuksen oli tarkoitus tapahtua näyttelyn avajaisissa Sosiaali- ja terveystieteiden koulutuksen museossa maaliskuussa 2020, mutta Koronaviruspandemian vuoksi näyttelyn avajaiset siirtyivät toistaiseksi määrittelemättömään ajankohtaan (Kuva 6). Metro-

polia Ammattikorkeakoulun opiskelijoilla on vapaa pääsy näyttelyyn kampuksen avautuessa. Muulla väestöllä on mahdollisuus varata opastettuja kierroksia näyttelyyn. Opinnäytetyö julkaistaan verkossa ja esitellään opinnäytetyöseminaarissa. Näyttelyn on määrää jatkua ennalta määräämättömän ajan. Opinnäytetyön aikana toteutetusta näyttelystä voidaan käyttää osia seuraavissa Sosiaali- ja terveysalan koulutuksen museon näyttelyissä.

Taulukko 2. Listaus näyttelyn esineistöstä.

Esineen numero	Esineen kuvaus
<p>1</p> 	<p>Sophie Mannerheimin muotokuva.</p>
<p>2</p> 	<p>Siteiden rullauskone. Hoidossa käytetyt siteet eivät olleet kertakäyttöisiä, vaan ne pestiin, ja sairaanhoitajataropiskelija rullasi ne koneen avulla uudelleen valmiiksi käyttöä varten. (Räsänen. 2019.)</p>
<p>3</p> 	<p>Kirurgisen sairaalan ylilääkärin prof. Fredrik Saltzmanin aloitteesta ryhdyttiin järjestämään sairaanhoitajakurseja vuonna 1889. Kuvassa 3 on ensimmäinen Kirurgin kurssi, joka kesti 6 kuukautta.</p>

<p>4</p> 	<p>Vuonna 1904 tuli Kirurgisen sairaalan ylihoitajaksi vapaaherratar Sophie Mannerheim, joka määrätietoisesti kehitti maamme sairaanhoitajakoulutusta. Ylihoitaja, Kirurgin kurssin johtajatar Sophie Mannerheim oppilasryhmän keskellä vuonna 1905.</p>
<p>5</p>	<p>Sophie Mannerheim – Väinö. S. Mannerheimin teos, jonka hän kirjoitti holhokistaan Väinö Villgrenistä. Villgren oli alaraajahalvaantunut poika, jonka huoltajaksi S Mannerheim ryhtyi pojan ollessa 13-vuotias. (Epäily – Hannu 2015: 12)</p>
<p>6</p> 	<p>Lakattu puinen jalkalasta, jossa reikä kehräsluulle. Lastaa käytetty Kirurgisessa sairaalassa.</p>
<p>7</p> 	<p>Lapsen kampurajalkalastat. Lahjoittanut museolle os. hoit. Eeva-Liisa Laine, Aurora.</p>

8 	Inkeri Melander: Sairaanhoitajattarien oppikirja 14, Sidonnat alkeet. 1944.
9 	Kirurgisessa sairaalassa käytetty lasta, ”Koskisen lasta”. Koskinen oli Kirurgisen sairaala vahtimestari, joka teki useita erilaisia lastoja sairaalan käyttöön puukäsityönä. (Havu. 2019.)
10 	Ensimmäiset suomeksi käännetyt oppikirjat sairaanhoitajattarille.
11	Sidekaappi, jossa sisällä eri aikakausien sidetarvikkeita. Vanhemmat siteet kangaisia ja uudelleen käytettäviä, uudemmat puolestaan kertakäyttöisiä. Kaapissa myös Lysol- pullo, jota käytettiin ensisijaisesti pintojen ja esineiden desinfiointiin.

	
<p>12</p> <p>Hoitotilanne Kirurgisen sairaalan poliklini- kalta vuodelta 1905.</p>	<p>Hoitotilanne Kirurgisen sairaalan poliklini- kalta vuodelta 1905.</p>
<p>13</p> 	<p>Koulutusajasta käytetään noin 2/3 sai- raanhoidon oppimiseen sairaalaympäris- tössä. Kuvassa ensimmäisen vuoden op- pilaita Kirurgian klinikoitten potilassalissa vuonna 1964.</p>
<p>14</p>	<p>Anestesiahoitotyön vihko</p>

<p>15</p> 	<p>Sairaanhoitajakoulutus muutettiin v. 1930 valtiojohtoiseksi. SSY:n oppilaskodin ja sairaalan sairaanhoitajakurssin (Kirurgin kurssin) työtä jatkoi valtion oppilaitos, Helsingin sairaanhoitajakoulu. Kuvassa kurssi 1 (1930-33).</p>
<p>16</p>	<p>Suomen sairaanhoitajataryhdistys: Sairaanhoitajattarien oppikirja I. Ensimmäinen painos julkaistiin ruotsiksi vuonna 1910, joka suomennettiin vuonna 1912 (Sarkio 2007: 37).</p>
<p>17</p> 	<p>Erikokoisia ruiskuja. Ruiskut eivät olleet kertakäyttöisiä, vaan ne desin fioitiin keittämällä. Kertakäyttöiset ruiskut tulivat markkinoille ensimmäisen kerran vuonna 1973.</p>
<p>18</p> 	<p>Lasipurkki + pipetti ja tippapulloja. Pullojen korkeissa on pieni vako, jota pitkin neste tulee ulos tippoittain.</p>

19 	Erikokoisia lasisia ruiskuja, sekä vaihdettava varasylinteri.
20 	Injektioneuloja erilaisissa rasioissa.
21 	Helinos insuliinikynä.
22	Ensimmäiset suomeksi käännettyt oppikirjat sairaanhoitajattarille.
23	Sophie Mannerheimin pitämän luennon kopio.

	
<p>24</p> 	<p>Helsingin sairaanhoito-opiston Mannerheimsali 1960-luvulla. Helsingin sairaanhoito-opiston tiloissa toimi myöhemmin Metropolia ammattikorkeakoulun Tukholmankadun kampus, jonka toiminta siirrettiin Myllypuroon vuonna 2019.</p>
<p>25</p> 	<p>Eetteritippanukutusmaski. Eetteriä käytettiin nukutusaineena vuosina 1850-1950. Sairaanhoidtaja annosteli eetteriä maskiin, joka oli potilaan kasvoilla. Eetterin annostelussa tuli olla varovainen, sillä liiallinen eetteri aiheutti hengityslaman. Potilaat kertoivat usein kokeneensa nukutuksen aikana putoamisen ja ympäristön pyörimisen tunnetta. (Havu. 2020.)</p>
<p>26</p> 	<p>Steriili nesteensiirtolaite.</p>

27

Pullo eetteriä ja eetterijohdannaista vi-nyylieetteriä.

28

Nukutuskaavio	Hengitys	Pöly	Rinnoke	Silmän sillo	Pupillien sillo	Puss	Välöhuone	Sorvakaakoh	Sidekaakoh	Röpihuone	Syljenvirta	Oksennus	Huokaus	Heikotus	Kuume	Kasv
I	Alkuperäinen	Sidellinen	antologia													Punrik
II	Tajuttomuus	Kätkö														Kesä
III	Hengitys	muuttu	kaanelli													Punrik
IV	Keuhkot	keuhkot	keuhkot													Kesä
V	Keuhkot	keuhkot	keuhkot													Punrik
VI	Keuhkot	keuhkot	keuhkot													Kesä
VII	Keuhkot	keuhkot	keuhkot													Punrik
VIII	Keuhkot	keuhkot	keuhkot													Kesä
IX	Keuhkot	keuhkot	keuhkot													Punrik
X	Keuhkot	keuhkot	keuhkot													Kesä
XI	Keuhkot	keuhkot	keuhkot													Punrik
XII	Keuhkot	keuhkot	keuhkot													Kesä
XIII	Keuhkot	keuhkot	keuhkot													Punrik
XIV	Keuhkot	keuhkot	keuhkot													Kesä
XV	Keuhkot	keuhkot	keuhkot													Punrik
XVI	Keuhkot	keuhkot	keuhkot													Kesä
XVII	Keuhkot	keuhkot	keuhkot													Punrik
XVIII	Keuhkot	keuhkot	keuhkot													Kesä
XIX	Keuhkot	keuhkot	keuhkot													Punrik
XX	Keuhkot	keuhkot	keuhkot													Kesä

Nukutuskaavio.

29

Eetteritippanukutuksessa käytettäviä lii-noja.

<p>30</p> 	<p>Instrumenttikeitin ja sakset, pean-pihdit ja pinsetit. Instrumentit sterilisoitiin keittämällä yövuoron aikana, yleensä sairaanhoitajataropiskelijan toimesta. Sterilisoitavia instrumentteja oli mm. ruiskut, katetrit, sakset ja pinsetit. Keittäessä tuli olla varovainen, että instrumentit eivät keity liian kauaa ja vesi pääse haihtumaan, sillä esimerkiksi monissa ruiskuissa oli tinaa, joka suli liian korkeassa lämpötilassa. Opiskelija saattoi joutua korvaamaan pilalle menneiden instrumenttien hinnan. (Paavilainen-Wiherheimo 2020.)</p>
<p>31</p> 	<p>Erlaisia virtsakatetreja. Katetrit olivat metallisia tai lasisia, jotka voitiin sterilisoida ja käyttää uudelleen. Ensimmäistä kertaa katetria käytettiin jo 3000 eaa., jolloin kätetrintiin käytettiin esimerkiksi olkia, sipuleiden varsia ja palmunlehtiä, sekä kulta, hopeaa ja kuparia (Carithers – Palumbo).</p>
<p>32</p>	<p>Arabian valmistama kaarimalja. Kaarimalja on valmistettu posliinista, ja on kestävä käyttöinen.</p>
<p>33</p>	<p>Sekuntikello. Sekuntikello on vanhan ajan herätyskellon kokoinen ja näköinen.</p>
<p>34</p>	<p>Kuvia sairaanhoito-oppilaitoksen opiskelijoista, vuosi tuntematon.</p>
<p>35</p>	<p>Puukaukalo, nuija, naula ja sinkkisanko. Sairaalaan tuotiin jäätä Itämerestä. Jää varastoitettiin sairaalan kellariin sahanpuru-</p>

jen alle. Tarpeen tullen jäätä haettiin kellarista, ja puukaukalon, nuijan ja naulan avulla hakattiin isoja lohkarkeitä pienemmiksi, jonka jälkeen kuljetettiin sinkkisanokalla osastolle. (Vuopio 2020)

6 Eettisyys ja luotettavuus

Etsimme opinnäytetyötä varten tausta-aineistoa luotettavista tietokannoista (Finna.fi, Medic, SweMed+ ja Ovid) hakusanoilla: Sophie Mannerheim, sairaanhoitajakoulutus, Hoitotyön koulutuksen museo. Haimme tausta-aineistoa myös kirjallisuudesta sekä Sosiaali- ja terveysalan koulutuksen museon arkistoista. Käytimme opinnäytetyön tausta-aineistona myös Sosiaali- ja terveysalan koulutuksen museosta aikaisemmin tehtyjä opinnäytetöitä. Koronaviruspandemian vuoksi emme päässeet käyttämään kirjastoja haluamallamme tavalla, joten jouduimme tyytymään paljon verkkolähteisiin, jotka eivät olleet alkuperäislähteitä. Tämä saattaa heikentää tutkitun tekstin luotettavuutta. Käytetty aineisto on merkitty tekstiviitteisiin ja lähdeluetteloon käyttäen Harvardin järjestelmää. Opinnäytetyössä käytetty aineisto, kuten Sosiaali- ja terveysalan koulutuksen museon arkistossa olevat Helsingin Sairaanhoidon opiston entisten opiskelijoiden antamat haastattelut, ei vahingoita ketään ja on luovutettu museon arkistoon haastateltujen luvalla. Teimme opinnäytetyötä varten sopimuksen Metropolia Ammattikorkeakoulun kanssa.

Käsiteltävä aineisto liittyi historiaan, jolloin oli otettava huomioon sen luotettavuus. Eri henkilöiden kirjoittama tieto voi poiketa toisistaan paljonkin, riippuen kirjoittajan asenteista ja näkökulmista aiheeseen liittyen. Tämän vuoksi tietoon tuli suhtautua hieman kriittisesti, ja ristiriitaista tietoa tutkittiin enemmän, jotta tieto olisi mahdollisimman varmaa.

Opinnäytetyössä ei käytetty tai käsitelty haastatteluaineistoa, joten työssä ei tarvinnut huomioida Eettisen lautakunnan määräyksiä haastateltavien identiteetin suojaan, lähde-

tekstin koskemattomuuteen tai tutkittavan aiheen merkityksellisyyttä sitä verrattaessa yksilölle koituvaan haittaan. Työn tekijöiden mahdolliset mielipiteet ja ennakkoasenteet otettiin huomioon, ja niiden ei annettu vaikuttaa työn luotettavuuteen.

6.1 Museotyön eettiset säännöt

Kansainvälinen museoneuvosto ICOM (International Council of Museums) on laatinut museotyön eettiset säännöt. Eettiset säännöt on tarkoitettu toimimaan vähimmäisvaatimuksina museoille, ja näitä sääntöjä on pyritty noudattamaan museoesittelyä rakentaessa. (ICOM 2004.)

6.1.1 Kulttuuriperintö

Museoiden tehtäväksi on määritelty säilyttää, tulkita ja edistää ihmiskunnan luonnon- ja kulttuuriperintöä. Kansainvälisen museoneuvoston mukaan museoiden tehtävänä on huolehtia niin aineellisen, kuin aineettoman kulttuuriperinnön säilymisestä. Museoiden on huolehdittava aineellisen materiaalin kohdalla esineiden oikeanlaisesta säilytyksestä, käsittelystä, sekä esillepanosta. (ICOM 2004.) Työssämme on noudatettu näitä eettisiä periaatteita. Tarkemmat ohjeet museoesineiden käsittelystä ja esillepanosta on julkaistu Museoviraston toimesta kirjassa *Opas paikallismuseon hoitoon*, jota käytettiin paljon näyttelyn rakentamisen apuna.

6.1.2 Lainmukaisuus

Museotoiminnan on noudatettava kansallisia ja paikallisia lakeja sekä sopimuksia. Lisäksi museon on tunnustettava kansainvälisiä sopimuksia, kuten UNESCO:n yleissopimuksen aineettoman kulttuuriperinnön suojelemisesta sekä UNESCO:n yleissopimuksen kulttuuriomaisuuden tuonnin, viennin ja omistusoikeuden siirron kieltämiseksi ja ehkäisemiseksi. (ICOM 2004)

Museolain mukaan museotoiminnan tarkoituksena on kulttuuriperinnön tallentaminen, säilyttäminen ja esittäminen, aineiston ja tiedon saatavuuden ja käytön edistäminen sekä opetuksen ja kasvatuksen edistäminen (Museolaki 314/2019 §2). Näyttelyn esineistö on valikoitu esittelemään hoitotyön koulutuksen kulttuuriperimää ja toimii näin osana hoitotyön koulutuksen kulttuuriperimän säilyttämiseen ja esittämiseen.

7 Pohdinta

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa näyttely sairaanhoitajakoulutuksen synnystä ja kehityksestä Metropolia ammattikorkeakoulun Sosiaali- ja terveystieteiden museolle. Onnistuimme mielestämme kokoamaan näyttelyyn esineistöä, joka kuvaa hyvin hoitotyön ja sairaanhoitajakoulutuksen kehitystä viime vuosikymmenien aikana. Opinnäytetyön tekeminen oli mielestämme mielekästä ja opimme paljon sairaanhoitajakoulutuksen historiasta perehtymällä käyttämäämme materiaaliin ja tutustumalla museon varastossa oleviin esineisiin.

Suurin haaste opinnäytetyön tekemiselle oli koronaviruspandemia, jonka johdosta Metropolian kampus jouduttiin sulkemaan äkillisesti. Kampuksen sulkeuduttua emme päässeet ottamaan kuvia valmistuneesta näyttelystä. Pandemian takia näyttelyn avajaisia ei voitu järjestää, emmekä päässeet julkistamaan opinnäytetyön tuloksia laajemmalle yleisölle. Lisäksi tiedonhaku hankaloitui, sillä kaikki kirjastot suljettiin. Näyttelyn julkistamisen siirryttyä myöhempään, ennalta määrittelemättömään ajankohtaan, emme voi arvioida näyttelyn onnistumista yleisön kannalta. Pandemiatilanteen vuoksi osa ohjaustapaamisista peruuntui, joka aiheutti muutoksia opinnäytetyön ohjauksessa.

Yksi mieleenpainuvimmista kokemuksista opinnäytetyön teon aikana oli näyttelyn esittely museon vapaaehtoisille. Museon vapaaehtoiset osasivat kertoa yksityiskohtaisia tarinoita valitsemistamme esineistä sekä sairaanhoitajan ja sairaanhoitajaopiskelijan arjesta aina 1950-luvulta saakka. Vapaaehtoisten kertomukset auttoivat meitä ymmärtämään opinnäytetyömme aihetta syvemmin. Vapaaehtoisten vierailu myös korosti sanallisen tiedonannon merkitystä kulttuuriperimän ymmärtämisessä. Kertomukset antoivat meille arvokasta tietoa esineistä, joiden käyttötarkoitusta emme olleet onnistuneet selvittämään. Esimerkiksi tietoa Kirurgisen sairaalan vahtimestarista, joka teki erilaisia las-toja sairaalan käyttöön, ei olisi ollut mahdollista löytää kirjallisuudesta.

Vapaaehtoisten tarinat peilasivat myös yhteiskunnallisten asenteiden muutoksia, erityisesti sairaanhoitajaopiskelijoiden aseman parantumisesta. Tarinoista korostui, kuinka sairaanhoitajaopiskelijoita ei olla pidetty tasa-arvoisena osana työyhteisöä, vaan heille on määrätty yksinkertaisia työtehtäviä, kuten siteiden rullaamista yöaikaan.

Tulevaisuudessa näyttelyä voisi kehittää keskittymällä esimerkiksi yksittäisiin erikoisaloihin tai toimenpiteisiin. Entisen sairaanhoitajaopiston oppilaskodin irtaimistosta ja vanhojen opiskelijoiden kertomuksista voisi myös saada aikaan mielenkiintoisen näyttelyn, joka herättäisi varmasti tunteita ainakin nykyisissä terveys- ja hoitoalan opiskelijoissa. Oppilaskotia koskevassa näyttelyssä voisi esitellä myös vanhaa sairaanhoitajaopiskelijan pukua sekä tehdä virtuaalihuoneita Tukholmankadun kampuksen tiloihin.

Opinnäytetyön raportoinnin aikana vallitsevasta poikkeustilasta huolimatta saimme tuotettua näyttelyn, joka vastaa tavoitteitamme näyttelyn sisällöstä ja tarkoituksesta. Onnistuimme keräämään näyttelyyn esineitä ja tarinoita, jotka esittelevät hoitotyön koulutuksen kulttuuriperimää, ja joiden uskomme olevan kiinnostavia myös terveysalan ulkopuoliselle yleisölle. Uskomme, että näyttely antaa yleisölle paljon uutta tietoa sairaanhoitajakoulutuksen historiasta ja kehityksestä.

Lähteet

Ahde-Rausku, Johanna – Leppämäki, Aija. 2018. Hoitotyön koulutuksen museon historia. Opinnäytetyö. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysala. Sairaanhoidotyön koulutusohjelma. Saatavilla myös sähköisesti. <<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/150353/Ahde-Rasku%20-%20Leppamaki.%20PDF.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>

Carithers, Gina – Palumbo, Joseph. A brief history of urinary catheters. Verkkodokumentti. <<https://www.urotoday.com/urinary-catheters-home/history-of-urinary-catheters.html>>. Luettu 20.3.2020.

Cohen, I. Bernard. 1984. Florence Nightingale. Scientific American. 250(3):128-137. Saatavilla myös sähköisesti: <<http://accounts.smccd.edu/case/biol675/docs/nightingale.pdf>>.

Epäily, Heidi – Hannu, Aura. 2015. Sophie Mannerheim. Henkilökuvaa ja elämäntyö suomalaisen sairaanhoidon kehittäjänä. Opinnäytetyö. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysala. Sairaanhoidotyön koulutusohjelma. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/105941/Epaily_Heidi%20Hannu_Aura.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Havu, Inkeri. 2020. Museon vapaaehtoinen. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Helsinki. Suullinen tiedonanto. 4.2.2020.

ICOM 2004. Museotyön eettiset säännöt. Verkkodokumentti. <<https://icomfinland.fi/new-page>>. Luettu 10.5.2020.

Kanerva, Anna – Mitchell, Ritva. 2014. Elävä aineeton kulttuuriperintö -loppuraportti. Cuporen verkkojulkaisuja 28. Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissäatiö. Helsinki: Lagarto. Saatavilla myös sähköisesti. <https://www.cupore.fi/images/tiedostot/elavaaineetonkulttuuriperinto_loppuraportti.pdf>.

Karvonen, Minna – Teräs, Ulla – Mattila, Mirva – Kukko, Eeva. 2007. Museot vaikuttajina -tarve- ja tavoitekarttoitus. Verkkojulkaisu. Helsinki: Yliopistopaino. Saatavilla myös sähköisesti. <<https://www.museovirasto.fi/uploads/Arkisto-ja-kokoelmapalvelut/Julkaisu/museot-vaikuttajina.pdf>>.

Kuningas, Anne – Ojala, Minni. 2015. Florence Nightingale -mitali. Opinnäytetyö. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysala. Sairaanhoidotyön koulutusohjelma. <<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/86701/Florence%20Nightingale%20mitali.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>.

Liimatta, Julia – Ojalahti Sonjariina. 2017. Tukholmankatu 10:n historiaa vuodesta 1939. Opinnäytetyö Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysala. Sairaanhoidotyön koulutusohjelma. Saatavilla myös sähköisesti. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/128428/Julia_Liimatta_ja_Sonjariina_Ojalahti.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

Mattila, Mirva – Kaukonen, Marianna – Salmela, Ulla. 2005. Opas paikallismuseon hoitoon. Museovirasto. Helsinki: Freckelin kirjapaino Oy. Saatavilla myös sähköisesti. <https://www.museovirasto.fi/uploads/Museoalan_kehittaminen/opas-paikallismuseon-hoitamiseen.pdf>.

Museolaki 314/2019. Annettu Helsingissä 15.3.2019.

Paavilainen-Wiherheimo, Sirkka. 2020. Museon vapaaehtoinen. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Helsinki. Suullinen tiedonanto. 4.2.2020.

Pakkasvirta, Nea. 2012. Hoidotyön kehittyminen eri aikakausina. Opinnäytetyö. Helsinki: Metropolia Ammattikorkeakoulu. Terveys- ja hoitoala. Sairaanhoidotyön koulutusohjelma. Saatavilla myös sähköisesti. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/51021/Opinnaytetyo_valmis.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Räsänen, Marita. 2019. Museovastaava. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Helsinki. Suullinen tiedonanto 20.5.2019.

Sarkio, Maria. 2007. Sairaanhoidajaksi kasvaminen. Väitöskirja. Kasvatustieteen laitos. Helsingin yliopisto. Helsinki: Yliopistopaino. Saatavilla myös sähköisesti.

<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/19723/sairaanh.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Vuopio, Riitta. 2020. Museon vapaaehtoinen. Metropolia Ammattikorkeakoulu. Helsinki. Suullinen tiedonanto. 4.2.2020.

Weckman, Annika. 2016. Sairaanhoidajakoulutukseen vuosina 1956-1987 vaikuttaneet yhteiskunnalliset muutokset. Opinnäytetyö. Tampere: Tampereen ammattikorkeakoulu. Sosiaali- ja terveysala. Sairaanhoidotyön koulutusohjelma. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/122484/Weckman_Annika.pdf?sequence=2

Kuva 1. Museon pohjapiirustus. Räsänen, Marita. 2019.

Kuva 2. Museonäyttelyn tilat. Räsänen, Marita. 2020.

Kuva 3. Museoesineet varastoituna muuton jälkeen. Räsänen, Marita. 2020.

Kuva 4. Museoesineiden valitsemista ja puhdistamista. Räsänen, Marita. 2020.

Kuva 5. Näyttelyn sommittelu. Räsänen, Marita. 2020.